

ПУБЛІКАЦІЇ ДОКУМЕНТІВ

УДК 781.24(477)"16":655.535.4

*Ю. П. Ясіновський,
доктор мистецтвознавства
Львівська державна музична
академія ім. М. Лисенка*

ДВІ ПЕРЕДМОВИ МАНЯВСЬКИХ ІРМОЛОЇВ

Запропоновані до публікації документи є передмовами до нотолінійних ірмолоїв XVII ст., в яких їхні автори – писарі і видавці – ведуть мову про мету й призначення цих книг, їхній основний зміст, літургійно-богословський вимір та ін. Переважно вони писалися тодішньою літературною мовою або ж церковнослов'янською з помітним впливом народнорозмовної мови.

Ключові слова: предословія, манявські ірмолої.

У ранньомодерну добу в українських рукописних і стародрукованих книгах, у тому числі й в нотолінійних ірмолях, з'являються передмови, в яких писарі і видавці ведуть мову про мету й призначення цих книг, основний їхній зміст, літургійно-богословський вимір тощо. Переважно вони писалися тодішньою літературною мовою або ж церковнослов'янською з помітним впливом народнорозмовної мови. Звідси й особливе зацікавлення цими текстами зокрема та їхні публікації.

Перше найповніше видання таких передмов підготував і видав професор Київської духовної академії Федір Титов¹. Згодом було опубліковано ряд спеціальних досліджень передмов українських стародруків². Автором цих рядків досліджувалися і публікувалися передмови українських півчих рукописів і стародруків³.

¹ Хв. Титов. Матеріали для історії книжкової справи на Україні в XVI–XVIII вв.: Всебірка передмов до українських стародруків. – К., 1924. (Праця була підготовлена до друку ще 1918 р., але через революційні події вийшла через шість років).

² Л. Сазонова. Украинские старопечатные предисловия конца XVI – первой половины XVII в. // Русская старопечатная литература. – М., 1981. – С. 180–190; Тематика и стилистика предисловий и послесловий: Русская старопечатная литература. XVI – первая четверть XVIII в. / ред. А. С. Демин и др. – М.: Наука, 1981; В. Колосова. Функції віршів в українських стародруках кінця XVI – першої половини XVII ст. // Українське літературне барокко. – К., 1987. – С. 146–155; Ю. Э. Шустова. Проблема комплексного источниковедческого исследования предисловий и посвящений изданий Львовской братской типографии конца XVI–XVII века // Федоровские чтения: 2005. – М., 2005. – С. 231–247.

³ Ю. Ясіновський. Манявський скит в історії української музики // Музика Галичини / Musica Galiciana, 2. – Львів, 1999. – С. 39–40; Він же. Візантійська гімнографія і церковна монологія в українській рецепції ранньомодерного часу. – Львів, 2011. – С. 204–209, 350–351, 357.

Отож в осмисленні цілісного змісту ірмолоїв та їхньої структурної організації важливе місце займають *Предословія*. Здебільшого це стисле звертання писарів, видавців чи редакторів «ко пѣвцемъ церковнымъ», де мова йде про сутність церковного співу, його богословсько-естетичне усвідомлення, розуміння історичного розвитку, причини та обставини створення рукописів і стародруків, характер редакторських правок словесного та музичного текстів та ін. Показово, що в передмовах ненотних літургійних книг – наприклад, в анфологіонах – зміст книги порівнюється з музичними інструментами як найвищий прояв поетики цих текстів. Перші *предмови*, в яких йдеться про божественну природу церковного співу та його витoki, з'являються в манявських ірмолоях 1675–1676 рр. (BCS, ms slav. 10846, арк. 3–4) та 1684 р. (BCS, ms slav. 10845)⁴.

Поява *Предословія* львівських першодрукованих ірмолоїв 1700 і 1709 рр. похвалила розвиток цього жанру в рукописних ірмолоях, писарі яких копіювали чи наслідували стародрукові зразки або ж створювали оригінальні тексти. Так, передмову львівського друку 1709 р. скопіювали 1725 р. на Поділлі піддячий Стефан Будзанович (ІР НБУВ, ф. І, № 2731, арк. 1 зв.), Феодор Левицький при церкві Параскевії в селі Михунках Польових Меджибозького ключа (РГБ, Лукаш. 78, арк. 2).

Максим Василюв у передмові до переписаного ним Ірмолоя 1736 р. в містечку Ворожбі Сумській (ХНБ, 819158, арк. 18 зв.) звертає увагу на осмислення словесного тексту піснеспівів задля правильного розподілу слів і складів, подає джерела опублікованих літургійних текстів, за якими робив уточнення. Писар Василій додав *Предисловіє* до створених ним у Києво-Видубицькому монастирі двох ірмолоїв в останній чверті XVIII ст. (ІР НБУВ, ф. І, № 5575, арк. 3 зв.; ф. І, № 5576, арк. 1), а священник Трофим Козачковський – до переписаного ним Ірмолоя в селі Орловці на Черкащині в 1801–1810 рр. (ІР НБУВ, ф. 177, № 67, арк. 1 зв.; на арк. 2–3 зв. доданий *Алфавіт ірмологісанія* з почаївського друку); послушник Петро Робищук спорядив *Предословіє* до переписаного ним Ірмолоя 1811 р. в Києво-Печерській лаврі (Києво-Печ. істор.-культ. запов., кн. 2186, арк. 1).

Невідомий писар Ірмолоя 1675–1676 рр., який ми пропонуємо до публікації, згадує старозавітних авторів, які творили *набожну* музику, хвалебні пісні, музичні інструменти. Він зазначає, зокрема, що першим творцем інструментальної музики був Ювал та підкреслює велику силу музики, покликаючись на старозавітні оповіді: *гетман Израїлскій* Мойсей

⁴ Див. наш опис цих пам'яток: Українські та білоруські нотолінійні Ірмолої 16–18 століть : каталог і кодикологічно-палеографічне дослідження / ред. Ярослав Ісаєвич, Олександра Цалай-Якименко [=Історія української музики, вип. 2 : джерела / Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України]. – Львів: Місіонер, 1996. – С. 209–210, № 239; с. 217–218, № 252.

після перемоги над єгиптянами заспівав тріумфальну пісню; Давид завдяки музиці поборов *велетня* Голіафа, Саул виганяв злих демонів за допомогою благочестивої музики. У новозавітну добу спів і музика, за словами невідомого Автора, лунали під час народження Ісуса Христа, коли ангели на небесах співали *Слава во вишніх Богу*. Згадує він і про знаменитого церковного співця та творця літургійних гімнів Романа Мелодоса (Сладкопівця), який, хоча й не знав нот, та, будучи натхненний Пресв. Богородицею, творив свої кондаки. Особливо великі заслуги в церковній музиці мав Йоан Дамаскин, який перевершив усіх авторів: він є *автор музики церковної і духовної, вимислив ноти до співаня [...], написав ноту на п'ятих лініях і п'ятих спацеях* (тривалостях). Тож співаймо і ми, *хвалячи Бога подчас дней Урочитих, подчас Праздников Господских*, на прославу Пресв. Богородиці, співаймо і під час *скорбей наших*.

На завершення Автор пише, що якщо хто не вміє співати, то нехай просить Пресв. Богородицю, то вона допоможе навчитися співати і славити *Бога, і Пречистую Діву Богородицу, і всіх Святих пісньми духовними; аки музикою інструментальною можемо хвалити*. Це дуже прикметно для української музичної естетики того часу, де немає не лише осуду інструментальної музики, але навпаки – вона схвалюється для прослави Господа Бога, покликаючись на Давидовий псалом: *хвалите Єго во гласі трубні. хвалите єго во тимпані і лиці; хвалите єго во струнах і органіх*. Подібне бачимо і в українських музично-теоретичних трактатах XVII ст., зокрема в найдавнішому збереженому трактаті *Повість о пінії*⁵.

Передмова Ірмолая 1684 року є іншою за змістом і вирізняється особливим стилем викладу в руслі багатослівного і пишномовного *плетенія словес* й апелює до щирої молитви і духовного співу на прославу Господа. В ній перераховуються музичні інструменти, якими можна славити Господа – цівниця, гуслі, *бряцало десято струнное*. Автор наводить слова Йоана Ліствичника про те, що у церкві *пініє отгонит унініє єгда утрудится ум во молитвѣ*. Згадує він і засновника та першого ігумена Манявського скиту преп. Йова Княгиницького, який уславився подвижницьким чернечим життям, призбирував християнські чесноти і співи як працелюбна бджілка, *збириючи от розних цвітов сладкопіснивая словеса*. Задля цієї мети преп. Йов заснував усамітнений скит у карпатських горах, в якому запровадив новий калюфонний спів, який поширився в Україні переважно під назвою болгарський наспів. Так і створений ним Ірмолой 1684 р., за ігуменства Доротея, був покликаний зміцнювати цей спів на прославу Господа Бога.

⁵ О. Цалай-Якименко. «Повість о пінії мусикійськом» – видатна пам'ятка вітчизняної музично-естетичної думки (середина XVII століття) // *Українське музикознавство*. – Вип. 11. – К., 1976. – С. 51–71.

Предмови публікуємо сучасною українською абеткою, зберігаючи церковнослов'янську літеру ѣ, яка загалом передає звук і та нерідко і е. Зберігаємо також наголоси, які виразно демонструють український мовний код. Знаки пунктуації залишаємо лише там, де вони мають чітке синтаксичне значення. Імена та географічні назви подаємо з великої літери. Титла розкриваємо без застережень.

ѣ ÷ = ѣ
и \ = и
и / = и
є l = е

Ірмолой 1675–1676 рр.
ПРЕДМОВА
к Боголюбивому Пѣвцѹ

Многіє авторове так старого, яко теж і нового Завѣта, гди якую реч хвалѣбную, а найбѣрзѣй Богу, і людем вдячную ви/мислили і свѣту подали. Слѣвний Енос, которий найперше людем постановил набоженство, научаючи их: же б/ися Богу моли/ли, і офѣри єму приноси/ли. Слѣвний Іовал, которий учинил музику інструменталную: Арфу і гусли. Немнѣй теж: і Святий преподобний Отец наш, Іоан Дамаскин, всѣх тих авторов, славою своєю перевишшає. бо он єст, Автор музики церковной і духовной. вимислил нѣту до спѣвѣнія Пѣсней і Псалмов, Антифѣнов, і Догмѣтов. Бо каждая слава і спѣвѣніем славнѣйшая єст: Славнѣйшее єст, і набоженство і спѣвѣніем. Славнѣйшая єст і музи/ка інструменталная, Арфа і Гусли і спѣвѣніем. Написал Пророк Давид: в Псалтири десятиструннѣй пойте єму. ви/полнил тоє Пророчество Святи/й Іоан Дамаскин: бо написал нѣту на пѣтех лѣнѣях, і пѣтех спѣціях. і постановил на оних як на десятих струнах, хвали/ти Бога. Спѣваймо ж і ми\ на тих струна, постановлѣних от Свѣтго Іоанна Дамаскина. Хвалячи\ Бога, і подчас дней весѣлих і триумфѣльных, бо мѣвит Псалми/ста: Воскликнѣте Богу гласом радости. Так чини/ль Мойсей Гетман Ізраїлскій: гди\ зви/тяжил фараѣна Крѣля Єги/петскаго і утопи/ль в мори Червѣном, зо всѣм войском Єго. на той час триумфовал, і спѣвал пѣснь весѣлую: Поєм Господеви славно бо прославіся, коня і всадники воверже в море. Помѣщник і покрови/тель бист мнѣ во спасеніє: і Давид, гди\ заби/ль Голіафа^{6*} олбрима вели/каго

^{6*} У рукописі помилка — Голіада.

на поєдинку. заживал такого триумфу. так теж і Саул Крол Ізраїлский того ж триумфу заживал. Бо гди\ врочалися до домів своїх, на той час з мѣст Ізраїлских виходили, люде, Панни, і Невѣсти. на спотиканя Саула, і Давида, і волали вели/ким гóлосом: Побѣд и\ Саул ти/сячу, а Давид тми\, і подчас триумфального Рождества Христова, Ангели спѣвали в Небѣ: Слава вови/шних Богу, і на земли мир во челоуѣцех благоволеніє. Спѣваймо ж і ми\ хвалячи Бога подчас дней Урочи/тих, подчас Праздников Господских: Воструби/те на нов Мѣсяц трубою, в нарочитий день Праздника вашего. Вихваляймо і Пречистую Дѣву подчас Праздников Єя. бò напи/сано: С отецмѣся днес Богородицу чтуще пѣ-снми, і торжествуєм Духовний Праздник. Вихваляймо і всѣ-х Святых Божіих угóдников спѣваням, подчас Праздников их: Пѣ-снь всѣ-м Преподобним егò. Спѣваймо, хвалячи Бога в день і в ночи\, бо мóвит Псалми/ста: В день заповѣ-ст Господь милость свою, і нóщю пѣснь его отменè. Спѣваймо і подчас фрасунков і скóрбей наших: бò мóвит Псалмопѣвец: Вонегда скорбѣх возвах і услыша мя. Так чинил Пророк Іона: гди\ бил вки/неній в мóре і пожертїи от веліори/ба. в том теди\ фрасунку спѣвал до Бога мовячи\: Возопих во печáли моєй, к Господу Богу моєму, і услыша мя. Тòе ж чини/ли і три отро́ки, Сидрах, Місах, і Аведнаго. гди\ били\ во Вавилонѣ ввержèни в пещ огни/стую. на той час спѣвали хвалячи\ Бога: так мóвит Пророк Даніїл: Тогдà сїї тріє яко единѣми усти\ пояху і славяху Бога глаголюще: Благословен еси\ Господи Боже Отець нáших, препѣ-тїи і превозносимий во вѣ-ки. Может ктò рещи\, як я маю спѣвати ведлуг нóти, же ся навчилем: на тòе отповѣдаю: же і Святїи Рóман Пѣвец, будучи\ Панамаром Церковним, невмѣль жадної нóти і Пѣсни спѣвати. але бил побóжний до Пресвятої Діви. Теди\ показáлася емұ спячому во снѣ Пресвятая Діва Богородица і далà ізѣсти Кáрту зви/тую. котóрую Гди зѣль і от снұ очкнулся, теди\ зостал над інших в спѣваню і викладаню Тропарей мудрѣ-йший, бò потим ви/дал праздником Господким, і Богорóдичним, і іншим Святим. Тропарей, і Кондаков дò ти/сящи. Так і тепер котóриї невмѣют спѣвати ведлуг ноти, нехай прóсят Пречистої Діви. і она їм даст, же могу і інших в спѣваню і в мудости переходи/ти. Свати/й Іоанне Дамаскине, слушне мóжеш(!)⁷ мóвити: О тебѣ пѣнїє моє ви/ну, яко чúдо бих мнóгим. поневаж ви/далес нóту до спѣваня. Котóраго їми\ наслѣдуючи, і Богодугодних устáвов, Догмáтов, і Тропарей, так твоїх: яко і іних Свати/х с чиненних, похваляючи; Понуди/хомся не своїм благим рáзумом, но тѣмижде научáеми. Сїю Кни/гу, глаголемий Ірмолóй: на оздóбу Церкви Божой. а тебѣ на утѣшеніє Боголюби/вому Пѣвцұ написáти, на котóрой Бога, і Пречистую Діву Богородицу, і всѣх

⁷ У рукопису помилка – мошеш.

Святих пѣсньми Духóвними; аки музи/кою Инструментáльною мóжемо хвали/ти. Ведлуг Псалмисти: хвали/те Єгò во глáсѣ трубнѣ. хвалите єгò во тимпáнѣ і ли/цѣ; хвалите єгò во струнах і органѣх. і проч: Труба єст, гóрло чело́вічес: котóрим і ми в Церкви і на кóждом мѣстцу на боженство спѣвáти. Тò будемо хвали/ти Бога во глáсѣ трубнѣ. Єже ли\ такою музи/кою будемо хвали/ти Христа Бога нашего: пѣвне гди скончимò жи/тіє нáше дочáсноє. озмет нас Христос до Неба, жебисмò Єгò і там посполу з музи/кою Ангелскою навѣки хвали/ли спѣвáючи: Свят, Свят, Свят, Господь Саваоф, іспóльнь Небо і земля слáви Єгò. Чогò сподоби\ нас Христе Боже, яко тебѣ́ нале́жит от нас честь і слава, і поклонѣніє: Нинѣ́ і всегда́ і во вѣки вѣком. Аминь.

Ірмолой 1684 року
 ПРЕДМОВА
 к Боголюбивому Пѣвцу

Господь і Бог нáш, створи/тел всегò свѣ́та, будучи\ сáм в себѣ\ невидóмий. Яко мóвит писмò святоє: имѣ́й безсмертіє, в свѣ́тѣ живи/й непристúпнѣм, єгòже никто́же видѣ\ от чловік, ни/же видѣти мóжет, створил свѣ́т видóмий на тò (межи иншими причи/нами) абѣ́ чловек сотворенний, на виображеніє, і подобѣнство єго, Бога хвали/л а хвáлячи єгò, заслуговал себѣ́́ благословѣнство вѣ́чноє, до котрòго яко до концá своєго певного єст створѣний. Дасє нам о ти/м знáти Пáвел святой в послáнії своем до римлян. понѣже і Ели/ни за рóзумом тилко прирòжòним, ідучи\ в рѣчах ти/х створенних, оглядáли, і познавáли Бога правди/вого створи/теля своєго, в тим тилко Господу Богу і собѣ́́ несправедли/ви застаючи́ бити им без отвѣ́тним понѣже разумѣвше Бога, неяко Бога прославша, іли благодаріша, но осуєти/ша ся в помишленіи/х, своих, глаголюще ся биши мудри, обюрòдѣша. Леч єжели погáне за повòдомъ самой ти/лко свѣ́тлости створенной познáти Бога могли/ в пѣчах ти/лко створенних видóмих, яко далéко барзѣ́й ми/ христіáне оглядáти єгò можем ми в ти/мже створѣннò єгò, котòрим не тилко прирòжòная свѣ́тлост, але і другая онає єщѣ́ досконáльшая з нѣба на пóмощ дана, з вѣ́рою святою, кресчѣніє котрòє всѣ́х нас яснє освѣ́щáєт, жебисми тим с нáне господа Бога нáшего вся кореню єг усмóтруючи і óному тилко пилную хвáла отдавáти могли\, до котрой хвали, повинност нáшу, побужáєт псалмѣста мовячи\: Пойте Богу нашему пойте, пойте церкви нашему пойте, і инде, в псаалти/ри десятиструнной тебѣ́; і в новой благодáти. Богодуховенная труба́ церковная, Дамáскин святой, всѣ́хъ авторòвъ слáвою перевишáє; бо он áвтор музи/ки церкòвной\ и духовной\, ви/мислил нóту до спѣвãня,

бо каждая слава і спѣваням славнѣйшая ест. яко мѡвит пѣніе пѣсней духовних, оргѡнъ мусикийск цѣвни/ца гуслей, бряцѡло десято струнное іспѡлн благодѡти, утѣшенія, якоже Іоан Лѣствичник рече, пѣніе отгѡнит уни/ніе егда утрѣдится ѹм во молитвѣ, попущати его в пѣніе, албо вѣн кому найпаче пристѡбит творца сво є҃го вихваляти, в створѣню его: яко ти/м, котрий опустивши щѡстія сего свѣтніи. і потѣхи дочѡснїи, удалися за господем, і облюбейцем душ свои/хъ, для того, аби/ ся з ни/мъ сами/мъ (тилко ту до чѡсу. а потим навѣки) тѣшитися могли. І его піє҃нкности оздѡбѣ свѣтлости райской, присмѡтруючи ся, аби собѣ у нѡг его благую част отримѡли, аби в нем любовію своєю, тилко в єдинѹм, сердце свое втопїли; изистили ѡное що небесний облѡбѣнец облѡбѣници опови/дѣл; ѡчи твої як голуби/нніе, усмѡтруют тѡ і описѡли, люде бѣглиє і учѡніе же. Гди голуб на щѡ пилно смѡтрит нѣмѡло о и/ма не зми/гнет, але яко на дугѹ ѡную небесную здѡлека усмѡтрую^Т: (Немнѣ теж і преподобний наш Блаженный стѡрец Іов, яко голуб духовний присмѡтруючи ся возумѣ оной небесной оздѡбѣ, і слѣчности райской усмотри/л єднѹ тилко рѣч найдорожшую, найпіє҃кнѣйшую найпотребнѣйшую, аби\ собѣ неприпущѡючи нѣчого іного до сердца своє҃го. цѡле себѣ самѡго, Господу, і облѡбенцу небесному в опѣку отдал, і трѣди постничества просїавши, в тишинѣ \ молчѡніа на пусти/ни при потѡцѣ Батирсѣ, якоже Ілія при потѡцѣ хорившем і прѡчіи святїи пусти/йци провозсияша; Сейже вес храмъ бист святому духу, конѣчного чистотѡю. жи/тіє прѡведнѣ начѡвшаго, і преподобнѣ скончѡвшаго: (ѡще і повтѡре реку, преподобний отец на́ш Іѡв) яко пчѣла трудолюби/вая, збираючи от рѡзних цвѣтов сладкопѣснивая словеса, в святогѡрских кинѡвях, по словеси\ пророка Давида, кѡль сладка гортѡни моє҃му словеса твоя пѡче мѣда устѡм мои/м; Гди\ ісхождаше усти\ є҃го, оная пѣсн, свѡтаго Дамаскина, о свѡтѣй трѡїци ненаси/тнѣ гранесѣ словя\ще славлю отца і сина си/лу і свѡтаго духа пою владичество, і прочѡя во умѣ \ своєм непрестѡя в дни і нѡщи славя, і якоже голуб ко іспусти/вшему є҃го і с ковчѣга, от свѡтия гори\ вѣтв масли/чную нося (житія свѡтих отцев) на сади/ю на пусти/ни при рѣцѣ Батирсѣ на таяючию, вздыханієм частим і слѣзными потѡки, вспоминаючи чѡсто Пророка Давида, сѣющий слезѡми, радостію пожнут. Вщепи/л в той пусти/ни пахнучий щѣп креста свѡтѡго, иа котѡром била пропятая плот христова, яко гѹсл сладкое издаде вѣщаніє от ню дуже; умѣршаго зѡни на крестѣ под іменем гѹсли взбуди/ла церков глаголя плотски, умѣршему псаломская сія словеса: востани\ псалти/ри і гѹсли єйже от вѣка [далі останній рядок сильно обрїзаний і погано читається] [...] Христос глаголаше: востанѹ рѡно зѣло [бо / рѡно ?] воспя: Христос себѣ кѡющимся, ѡки Гѹсль яви/л. Є҃гда на Крестѣ плѡть свою пропѡти яко струни і всю із

нея кров істощи/ти ізволи/л, і фараона оного пекелнаго, звѣком ровно з пяти\ жрѣдл пленучею вѣ÷чне потопи/л, спѣваймо ж і ми\ побѣди/телю, і творцу нашему со Мойсѣом і Марианни, славно бо прославівся Христос Бог наш. Пойте со Давидом Господеви преподобний егѡ і ісповѣдайше памѣят святиня егѡ. Нам же паче Иноком, неприпускаючи нѣчого іншого, до сердца своєго цѣле Господу Богу і облюбенцу небесному в опатрност (?)_сами\ себѣ отдали\, уступючи до оти/шної пристанищи (до Креста ствѣятаго) законнаго іноческаго жи/тія: в том миле собѣ \ опочиваючи, яко голубиє в роспахлинах скали\ оної мѡцної: тоєст в Христѣ Господѣ збавителі нашем, през розмишленіє устави/чноє ран пренайдоружших Егѡ і інших всѣх добродѣйств Егѡ побѣждаючи диявола проклятого, зо всѣми си/лами і фортѣлями егѡ, надѣю іщася от Господа· заплати вѣчної яко сам Христос обѣцует побѣждающему дамъ сѣсти со мною на престолѣ моем, с которих побѣди/телей весели/тсѣ небо, і Ангели Божіи над главами іх з палмами із корѡнами очекивають, Аби отримавши от руки\ вседержи/теля· заспѣвали пѣсн раба Мойсѣя і пѣсн агнчу глаголюще, вѣлій еси\ Господи і вѣлія і дивна дѣла твоя Господи Боже вседержи/телю: И что ви/шше подоблет речи\ пѣ÷ніє столп крѣ÷пости, оружіє непоколѣби/моєст пѣ÷ніє стезя прѣва і лѣ÷ствица возводящая ко гѡрнему Иерусалиму свѣтаѣ÷ющемуся от всесвѣтящихся дорогоцѣ÷нных камик· Ангелское єст, неуси/пне пѣ÷ніє, приносимо непостижимой святой тройци еди/ной на небеси і на земли всегда пѣваємо Свят·Свят·Свят· еси Боже· Сия вся пѣ÷сни параклит пресвятей отригну усти\ богодухновеннано свѣтаго мужа, всекрѣснаго мужа, всекрѣснаго присногласящаго славія і всемирнаго учи/теля Іоанна Дамаскина і прѡчих богоглаголивих учи/телей: си/я кни/га іменуемая осмогласное пѣніє, ірмолой, напѣлу болгарского, духовними отци соборнѣй\ церкви преданно і вовся дни пѣваємо во общее веселіє і утѣшеніє всѣм. кто бо изравнити дерзнет. Ангелское пѣ÷ніє до утѣшеній ми/рских. временних гибнущих наслаждѣній (но нѣ÷ціи глаголют, невѣ÷ми что і яким гласом і языком поют, яко би уничижающе пѣніє болгарское стародавное) тиже люби/миче со страхом в церкви\ святой со вниманієм, Аще неімаше дару того пѣти, мѣй непрестанную молитву Ісусову во устѣх, своих, еже єст (Господи Ісусе Христе сине Божій помилуй мя грѣшнаго) равен обращѣшися вкупѣ с поющими, і отступит от тебе дух уни/нія і неприязни: Гдиж нааша православная святая востѡчная церковь отри/нула не приймаючи от западных терзнѣйших учи/телей римских сопѣлей сирѣч надимаючи гласящих орган. Але створенною рукою облюбенцем церкви святой востѡчной кровію Христовою запечатѣнной своєю цѣле працею телесним оргѡном Духѡвнім, створи/теля своєго усти\ бреними вихваляет; тиже любими/нче аще імаши от Бога доброгласіє не сокривал

таланту гласа своє҃го. хвали\, пой усти\ возвиси\ глас яко трубу в церкви несум҃ѣно на славословіє Господа своє҃го, да наслади/шися по тим Ангелскої небесної музи/ки вѣчної на небесех.

Си/юже книгу Богодухновенную, глаголемую Ирмолой тшчаниєм і проізволенієм, всечестнаго отца на́шего ігумена ермона́ха Доротєя, понуди/хся аз грѣшнїй странник на сей земли\, в сїї прискорбнїїї времена сооружих ю надѣющєся от Господа соками покюю вѣчнаго, прочеє убо усердно і любезно прошу, любезнїй о Христѣ брѣтїя, аще угодно єст пред лицем моє҃го, і пречистѣй Дївѣй Марїї, молю вас прийм҃ѣте с любювію сїю кну (вишше помєненную) худомнѣ трудом іспи/санную, во славу і хвалу Господу нашему; да даст вам Господь в восклицанїїх, Глас Радости празнующих, глас крѣпости, гла с небесе, яко глас вод мног і глас грѣма вели/ка гудец гудучих в гусли своя; і да сподобит пѣти пѣснь нѡву пред престолом і предчетир живѡтними і старци, пѣснь нѡву, пѣснь Агнчу і послѣдовати анцу а може аще ідет во вѣки Ами/нь.

Y. Yasinovsky

Two prefaces of Maniav Irmologions

The documents submitted for publication are prefaces to note-linear irmologions of the XVII century where their authors speak of the purpose and aim of these books, their main content, liturgical and theological measurement etc. Mostly they are concise appeals of scribes, publishers or editors to church singers and contain explanations of the nature of church singing, its theological and esthetic perception, historical development understanding, causes and circumstances of manuscripts and old printed books creation, the specificity of verbal and musical texts revision marks etc. In the preface to the Irmologion of 1675–1676, submitted for publication, an unknown scribe recalls Old Testament authors, who created *spiritual music*, panegyric songs and musical instruments. The preface to the Irmologion of 1684 is notable for its specific style of writing within the verbalism and circumlocutionary network of words and appeals to an honest prayer and spiritual singing to the glory of God. Prefaces are published in modern Ukrainian alphabet, using the Church Slavonic letter Ъ, which usually conveys the sound *i* and sometimes *e*.

Key words: prefaces, Maniav Irmologions.

Ю. П. Ясиновский

Два предисловия Манявских ирмологионов

Предложенные к публикации документы являются предисловиями (*предисловиями*) к нотолинейным ирмологиям XVII ст., в которых их авторы говорят о предназначении и цели этих книг, их основном содержании, литургийно-богословском измерении и др. В большинстве случаев это сжатое обращение писарей, издателей или редакторов к церковным певчим с пояснениями о сущности церковного пения, его богословско-эстетическом восприятии, понимании

исторического развития, причинах и обстоятельствах создания рукописей и старопечатных книг, характере редакторских правок словесного и музыкального текстов и др. В представленном к публикации предисловии к Ирмологиону 1675–1676 г. неизвестный писарь вспоминает старозаветных авторов, которые творили *набожную музыку*, хвалебные песни, музыкальные инструменты. Предисловие к Ирмологиону 1684 г. отличается особым стилем изложения в русле многословия и велеречивого плетения словес и апеллирует к искренней молитве и духовному пению во славу Господа. Предисловия публикуются современным украинским алфавитом, с сохранением церковнославянской лите-ры Ё, которая обычно передает звук і и иногда е.

Ключевые слова: предисловия, манявские ирмологионы.